cere deberent, insatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus inculabant. Non in Sacerdotibus religio devota, non in ministris fides integra, non in operibus misericordia, non in moribus disciplina : corrupta barba in viris, in feminis forma fucata. Adulterati post Dei manus, oculi, capilli mendacio colorati ad decipienda corda simplicium, callidæ fraudes, circumvenientis fratribus subdolæ voluntates; non jurare tantum temere, sed adhuc etiam pejerare; Præpositos superbo tumore contemnere; venenato sibi ore maledicere; odiis pertinacibus invicem dissidere; Episcopi plurimi, quos et hortamento esse oportet cæteris, et exemplo, divina procuratione contempta, procuratores rerum secularium fieri, derelicta cathedra, plebe deserta, per alienas provincias oberrantes, negotiationis quæstuosæ nundinas aucupari; esurientibus in Ecclesia fratribus non subvenire; habere argentum largiter velle; fundos insidiosis fraudibus rapere; usuris multiplicantibus fœnus augere. Quid non perpeti tales pro peccatis ejusmodi *meremur* ? » Hæc Sanctus Cyprianus.

Perpendant igitur nostræ ætatis homines, an ea, quæ deplorant sanctissimi isti viri in moribus suorum temporum, non sint omnino similia peccatis temporum nostrorum : ob quæ nos quoque lugere assidue, ac gemere debeamus. Adde, quod quemadmodum veteres illi populi habuerunt suos Cyprianos, suos Bernardos, qui cæteris vita, et exemplo prælucebant, et propterea inexcusabiles erant, qui ad illa lumina oculos claudebant : sic et nos habuimus diebus nostris non paucos viros sanctissimos : quorum mores, et vita reliquis omnibus regula bene vivendi esse potuerunt. Sed nos potissimum, qui Ecclesiastici sumus, habuimus Sanctum Carolum, quasi lucernam lucentem in caliginoso loco, eamque non sub modio, sed super candelabrum celsissimum, unde lucebat omnibus qui in domo Dei sunt.

Qualis autem fuerit ex comparatione eorum, quos sancti Patres Cyprianus, et Bernardus reprehendunt, facile cognosci poterit. Illi cathedram, id est, munus concionandi, Episcopum proprium relinquebant : iste cathedram non reliquit, nisi cum vita eum reliquit. Illi plebem deserentes ad temporales nundinas in aliis provinciis vagabantur : iste plebem sibi a Deo creditam nunquam deseruit, nisi quando plebis suæ utilitas, vel necessitas compulit. Illi fratribus pauperibus non providebant, sed argentum largiter possidere gaudebant : iste patrimonium suum, ut haberet unde pauperibus largiter subveniret, cum gaudio distribuebat. Illi non erubescebant usuris multiplicantibus fœnus augere : iste miserebatur inopum, ut Domino soli fœneraretur, sciens scriptum esse : *Qui miseretur pauperum, fœneratur Deo.* Illi non multum laborabant, quod non esset in Sacerdotibus religio devota, in ministris fides integra, in moribus disciplina : iste dies, ac noctes excubabat, ut restitueretur in Ecclesia sua pristina Cleri, ac populi Ecclesiastica disciplina. Inde jam multas habemus ab ipso posteris relictas constitutiones, ordinationes, admonitiones. Atque hæc ex Cypriano. Addamus pauca ex Bernardo. Episcopi, quos S. Bernardus corripit, honorati incedebant de bonis Domini, qui Domino non serviebant : iste in publico utebatur vestitu, quæ dignitas exigebat, sed privatim viles et attritas vestes gerebat, Domino autem ita serviebat, ut verbo Dei, et orationi semper intentus noctes insomnes non raro traduceret. Illi splendidas mensas et cibis, et scyphis habere volebant : hic vulgarem mensam, et scyphis communibus, non aureis, vel argenteis utebatur. Illi commessationibus, et ebrietati operam dabant : hic sæpe jejunans, et pane, et aqua, ut plurimum, contentus erat. Illi citharam, et lyram, et tibiam in conviviis adhibebant : istius ad mensam sola Scripturarum sanctarum verba sonabant. Illi redundantia torcularia, et promptuaria plena, et dolia pigmentaria, et præcipue referta marsupia habere gaudebant : iste modestiam, et paupertatem Christi amans, cum dives esset, egenus factus est, nec solum patrimonium in egenos consumpsit, sed etiam multa pinguia beneficia Ecclesiastica, quibus a Pontifice maximo avunculo suo ditatus fuerat, novo exemplo sponte dimisit. O beatum Pontificem, ac vere Christi amentem, et imitantem discipulum ! O nos beatos, si imitari non pigeat, quem laudare delectat ! O nos vere miseros, et omni lacrymarum fonte plangendos, si tanto proposito ante oculos nostros exemplo, et quasi lucidissimo vitæ perfectæ speculo deformia nostra non viderimus, neque emendare diligentissime studuerimus !

CAP. V.

De quinto fonte lacrymarum, qui est consideratio ordinis sacerdotalis.

Quamvis capite superiore generatim consideraverim Ecclesiæ Catholicæ miserias, et pauca quædam attigerim in particulari de prælatis, et subditis : quia tamen magna res agitur, cum Ecclesiæ morbi, et vulnera considerantur, ut ad ea curanda lacrymarum remedia pro viribus adhibeamus : visum est seorsim de singulis Ecclesiæ membris ea scribere, quæ Dominus inspirare dignabitur.

Tria sunt Ecclesiæ membra præcipua. Primum eorum est, qui in statu perfectionis adeptæ esse dicuntur, qui sunt Episcopi Ecclesiarum principes, et magistri, quibus adjungimus Presbyteros, qui sunt minores Sacerdotes, atque eorum administros. Alterum est eorum, qui sunt in statu perfectionis adipiscendæ; id est, qui relicto sæculo, et sæcularibus curis, profitentur se ac perfectionem vitæ Christianæ velle tendere, quales sunt regulares omnes, sive Eremitæ, sive Cœnobitæ, tam viri, quam feminæ. Tertium est laicorum, qui suscipiunt curam familiæ, uxoris, liberorum, servorum, vel etiam rempublicam administrant, et ea, quæ pertinent ad pacem, vel bella procurant. Ac ut a primo membro incipiamus, exponem breviter, quid magister gentium requirat in Episcopis, qui sunt Apostolorum successores : ex qua doctrina unusquisque per se dijudicare poterit, an hoc membrum ita laboret, ut lacrymarum fomenta requirat. Qualis autem debeat esse prælatus Ecclesiasticus ad Romanos : *Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei.* In his enim verbis continentur tres qualitates Apostolorum, et eorum, qui illis succedunt videlicet Episcoporum, et aliorum, qui Episcopis vel pares sunt, vel majores, et suo etiam modo Presbyterorum. Hæc enim ratio est, cur idem Apostolus erudiens Ecclesiasticos, primum alloquitur Episcopum, deinde transit ad Diaconos; de aliis nihil dicit, quia in Episcopis erudiebat etiam Presbyteros, qui sunt secundi ordinis Sacerdotes : et in Diaconis, qui sunt principes ministrorum, erudiebat etiam Subdiaconos, et cæteros omnes ministros.

Prima igitur qualitas Episcoporum, et omnium aliorum Ecclesiasticorum, est, ut sint servi Christi, et servi Christi non quocumque modo, sed proprie, id est, toti addicti obsequio Christi, ut spoliatis omni alia cura, et sollicitudine, unum negotium sit, Christo famulari in lucro animarum. Servus enim quicquid est domini sui est; quicquid habet, domino suo habet : quicquid potest, domino suo potest. Tales fuisse Apostolos perspicuum est ex illis verbis B. Petri : *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te*, et ex illis B. Pauli : *Labora sicut bonus miles Christi Jesu. Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit.* Denique ex vita et rebus gestis ipsorum. Scimus enim Apostolos non fuisse occupatos in ullis rebus temporalibus acquirendis, vel agendis, sed in sola Christi gloria, et animarum salute quærenda laborem, et studium, et vitam ipsam impendisse. Scimus etiam Apostolos rerum temporalium, quas Ecclesia possidebat curam aliis demandasse, ut ipsi rebus spiritualibus, quæ ad officium ipsorum potissimum pertinebant, possent incumbere. *Non est æquum*, inquiunt Apostoli, *nos derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis.* Quod ipsum faciendum esse Episcopis Apostolorum successoribus, docet Concilium Carthaginiense quartum, his verbis : « Episcopi nullam rei familiaris curam ad se revocent, sed lectioni, et orationi, et verbi Dei prædicationi solummodo vacent. » De qua re S. Bernardus ita loquitur in libro de consideratione : « Quid, inquit, Episcopo turpius, quam incumbere supellectili, et substantiolæ suæ ? scrutari omnia, sciscitari de singulis, morderi suspicionibus, moveri ad quæcumque perdita, vel neglecta ? Non sic ille Ægyptius, qui Josepho omnibus traditis, ignorabat quid haberet in domo sua. Erubescat Christianus Christiano sua non credens. Homo sine fide fidem tamen habuit servo, super omnia bona sua constituens eum, et hic erat alienigena. Mira res ! Satis superque ad manus habeat Episcopi, quibus animas credant : et cui suas committant facultates, non inveniunt. Optimi videlicet æstimatores rerum, qui magnam de minimis, parvam aut nullam de maximis curam gerant. Sed ut liquido datur intelligi, patientius ferimus Christi jacturam, quam nostram. Quotidianas expensas quotidiano reciprocamus scrutinio ; et continua Dominici gregis detrimenta nescimus. De pretio escarum, et numero

panum cum ministris quotidiana discussio est ; rara admodum cum Presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Cadit asina, et est, qui sublevet eam : perit anima, et nemo qui reputet. Nec mirum, cum ne nostros quidem assiduos sentiamus defectus. » Hæc S Bernardus.

Porro cur pauci ex prælatis veri servi Jesu Christi dici possint, una ex præcipuis causa est, quia non expectant vocationem Dei, quæ est secunda qualitas Episcopi, ut cum B. Paulo dicere possint, *Vocatus Apostolus*, id est vocatus a Deo ad Apostolatum : qui enim se ipsi intrudunt, aut certe quærunt, et petunt Ecclesiis præfici, mirum esset, si quærerent, quæ sunt Jesu Christi, et non potius, quæ sua sunt. Qui autem quærunt quæ sua sunt, certe non servi Jesu Christi, sed suarum cupiditatum mancipia sunt. Et illi quoque qui non per se quærunt episcopatum, sed ab alio accipiunt, non quod sint cæteris aptiores, et digniores, et Ecclesiæ utiliores ; sed quod sint propinqui sanguine, vel quod magnos viros fautores habeant, non vocantur a Deo, sed a carne, et sanguine ; nec Jesu Christi sed hominum servi fiunt : ac per hoc mirum non est, si non se totos Christi obsequio impendunt, cum non propter Christum vocati sint, sed propter opes augendas, vel familias nobilitandas. Recte igitur S. Bernardus admonet Eugenium Papam in IV. libro de consideratione : « Alius, inquiens, pro alio, alius forsasse, et pro se rogat ; pro quo rogaris, suspectus sit ; qui ipse rogat pro se, jam judicatus est. » Et infra : « Itaque non volentes, neque currentes assumito, sed cunctantes; sed renuentes, etiam coge illos, et compelle intrare. »

Quod autem sit officium vocatorum a Deo, explicat Apostolus in sequentibus verbis, *Segregatus in Evangelium Dei*, quæ est tertia qualitas, sive conditio. Siquidem primarium Episcopi munus est Evangelii prædicatio. Id constat primum ex eo, quod Dominus Apostolis ait : *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos.* Quorsum autem miserit Filium suum Pater, ex prophetia Isaiæ declaravit ipse idem Filius dicens : *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me evangelizare pauperibus misit me.* Ecce officium Christi ; ecce officium eorum, qui legatione funguntur pro Christo. Et quidem hoc officio ita diligenter, ita accurate, ita assidue perfunctus est Christus, ut perpetuo discurrerit per civitates, et castella prædicans Regnum Dei. Nec solum in templo, et Synagogis, sed in campis, in desertis, in montibus, in mari, in privatis domibus, discumbens in mensa, deambulans in via, denique semper, et ubique meminerit se missum ad Evangelium prædicandum. Deinde Apostoli, quibus Episcopi succedunt, munus suum proprium declaraverunt, cum dicerent : *Nos orationi et ministerio verbi instantes erimus*, et Apostolus Paulus in priore ad Corinthios : *Non misit me Christus*, inquit, *baptizare, sed evangelizare*, et rursus : *Si evangelizavero, non est mihi gloria : necessitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi, si non evangelizavero*, et Timotheum Episcopum admonens ait : *Prædica verbum, insta opportune, importune, argue, obsecra : increpa in omni patientia, et doctrina.* Quid jam de Beatissimo Joanne dicam ? Is adeo necessarium sibi esse duxit officium prædicandi, ut cum jam in decrepita ætate ad Ecclesiam per manus discipulorum vix deferretur, et non posset in plura vocem verba contexere, nihil aliud soleret per singulas proferre collectas, nisi, *Filioli, diligite alterutrum*, cujus rei testis est sanctus Hieronymus lib. III Commentariorum epistolæ ad Galatas. Itaque dilectus Domini discipulus, et Magistri sui diligens imitator, ad ultimum usque spiritum, eo modo, quo potuit, prædicationis munere fungi voluit. Hoc ipsum declaravit Concilium Carthaginiense quartum docens, Episcopum lectioni, et orationi, et prædicationi verbi Dei tantummodo vacare debere. Cui consonat Sanctus Gregorius cum ait : « Episcopi est, de prædicationis ministerio semper cogitare. » Denique Episcopos veteres per multa sæcula hoc ipsum probe intellixisse, ipsorum scripta testantur. Maxima enim pars scriptorum Cypriani, Athanasii, Basilii, Nazianzeni, Chrysostomi, Ambrosii, Cyrilli, Augustini, Maximi, Leonis, Gregorii, et aliorum, nihil sunt aliud, nisi ad populum habitæ conciones. Sed, inquiunt, alia nunc sunt tempora, alii mores. Ita est, alia sunt tempora, alii mores, sed non alia obligatio. Cur enim in consecratione Episcoporum nunc etiam dicitur : « Accipe Evangelium, vade, prædica populo tibi commisso ? »

An non timere debent Episcopi sic ordinati, ne in judicio audiant ; Cur prædicationi officium suscepisti, si illud adimplere

nolebas ? Et si alia nunc obligatio esset, cur in ipso Concilio generali, nostro tempore celebrato, disertis verbis diceretur, prædicationis munus præcipuum esse inter episcopalia munera ? Et cur adhuc in Ecclesiis cathedra sublimis Episcopis erigitur, nisi ut ex edito loco populum doceant ? Non dedimus, inquiunt, operam sacris litteris, sed jurisprudentiæ, neque in prædicatione, sed in judiciis versati sumus. At neque Sanctus Ambrosius, neque Sanctus Gregorius prædicationi operam dederant, sed forensibus judiciis. Et tamen vocati ad præfecturam Ecclesiæ, continuo lectioni Scripturarum, et prædicationi verbi Dei operam dare cœperunt. Quod idem fecit nostro tempore Sanctus Carolus Cardinalis, qui cum jurisprudentiæ operam dedisset, et usum concionandi non haberet, et linguæ quoque impedimentum pateretur ; omnes tamen difficultates Christi amore et officii sui adimplendi desiderio superavit, et assidue uberrimo cum fructu usque ad mortem Evangelium prædicavit. Denique, inquiunt, multi sunt hoc tempore prædicatores verbi Dei ex ordinibus religiosis. Verum est id quidem : sed illi vocati sunt in adjutorium Episcoporum, non ut proprium munus ipsorum impediant, neque adjuvari dicitur, qui nihil facit : et Christus ipse Apostolos duodecim, et septuaginta duos discipulos misit ad prædicandum, ut se in eo munere quodammodo juvarent : et tamen non ideo intermisit ipse assidue prædicare, et de Pastore ait : « Vocem ejus audiunt, et eum sequuntur. » Itaque si Episcopi pastores sunt, ut omnino esse debent, id quoque eos præstare necesse est, ut oves vocem eorum audiant, ipsorumque vitam, et exempla sequantur.

Ex quo etiam manifeste sequitur, ut omnino residere apud gregem suum teneantur. Quomodo enim oves audient pastorem absentem ? et quomodo eum sequentur, si eum non vident ? Sed est præterea alia diligentia adhibenda Pastori, ut non cito manus imponat, de qua re idem Apostolus admonuit Timotheum. Quemadmodum enim ipse vocatus est ad munus pastoritium, sic debet ipse vocare ministros, quos idoneos censet, et non facile manus imponere. Ex facilitate enim manus imponendi factum est, ut hoc tempore sit prope infinita turba Clericorum, quorum plurimi non aspirant ad sacros ordines, ut sit Dominus pars eorum, sed vel ut subtrahant se a foro sæculari vel ut subsidium quærant vitæ temporalis, vel ut ad honores Ecclesiasticos aliquando conscendant. Atque hinc fit, ut multi circumeant cum magna jactura Ecclesiasticæ dignitatis sordidi, ac pene nudi stipem ostiatim mendicantes : alii vero, quod multo gravius est culpa sua etiam Sacerdotes inveniantur in publicis carceribus, vel catenis alligati in triremibus, cum ultima hominum fece ad remos trahendos, assidua fustigatione cogantur. « Imploremus, inquit, S. Gregorius. Jeremiæ lacrymas, et dicamus, *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus ?* » Olim non licebat Sacerdotibus publicam pœnitentiam agere ob reverentiam ordinis sacri, et si graviter castigandi erant, in monasteriis ad pœnitentiam agendam mittebantur : et nunc licet eos cum facinorosis, et scelestis in carceribus publicis detinere, vel etiam ad triremes amandare. Neque hæc dico, ut Judices reprehendam, sed ut temporum nostrorum calamitatem deplorem, quæ non paucos tam perditos nacta est Sacerdotes, ut opus sit, publica, et gravissima ignominia cum summo dolore conjuncta eos notare.

Sed aliud est etiam lacrymis uberrimis dignum, quod ob nonnullorum Sacerdotum incuriam, aut impietatem sacrosancta mysteria tam indecore tractentur, ut quili la tractant, videantur non credentes Majestatem Domini esse præsentem. Sic enim aliqui sine spiritu, sine affectu, sine timore, et tremore, festinatione incredibili sacrum perficiunt, quasi fide Christum Dominum non viderent, aut ab eo se videri non crederent. Omitto quod alicubi vasa sacra, et vestes, quibus mysteria celebrantur vilia, et sordida inveniantur, indigna prorsus, quæ ad tremenda mysteria adhibeantur. At forte qui hæc adhibent, pauperes sunt. Id quidem fieri potest, sed si pretiosa non possunt, saltem munda, et nitida procurarent. Ego tamen cum aliquando ex itinere apud Episcopum *nobilem* et prædivitem hospitarer, vidi aulam vasis argenteis splendidam et mensam omni genere præstantium ciborum refertam, mappas quoque, et reliqua omnia nitida, et odorem suavem spirantia : sed cum die sequente summo mane ad Ecclesiam Palatio contiguam descendissem, ut sacris operarer, inveni omnia contraria, id est, vilia, et sordida, ut

vix auderem in tali loco, et cum tali apparatu divina mysteria celebrare. Scio non deesse in Ecclesia Dei multos optimos, et religiosissimos Sacerdotes qui corde mundo, et nitidissimo apparatu divina mysteria celebrant, pro quibus gratiæ Deo ab omnibus agendæ sunt : sed simul etiam fontibus lacrymarum plangendi sunt non pauciores, qui exteriore turpitudine, et sordibus, animi sui impuritatem, sordesque testantur.

CAP. VI.

De sexto fonte lacrymarum, qui est consideratio ordinum Religiosorum.

Ordines religiosi quemadmodum in suis bonis membris materiam præbent fidelibus omnibus gloriandi, et Deum laudandi : sic etiam contra, in suis membris malis fontem nobis aperiunt inconsolabilium lacrymarum. Vere enim scripsit S. Augustinus, non se vidisse meliores iis, qui in monasteriis profecerunt, neque deteriores iis, qui in monasteriis defecerunt. Regulares enim similes esse videntur ficubus Jeremiæ, inter quas, quæ bonæ erant, erant bonæ valde, et quæ malæ, malæ valde. Referam paucis ex testimoniis quatuor insignium Doctorum, quales fuerint olim Monachi; deinde veniam ad multorum ruinam, et casum miserabilem deplorandum.

Sanctus Gregorius Nazianzenus in Apologia de fuga sua, cum descripsisset bona Monachorum sui temporis : « Talis, inquit, est Christi pars, talis passionum Christi fructus, quem ipse de terra ad Patrem defert. Religionis, inquam, Christianæ columen, populi decus mundi fundamentum, cum cœlestibus, pulchritudinibus elegantia propemodum certans. »

S. Joannes Chrysostomus sic loquitur : « Si quis nunc ad Ægypti veniat solitudinem, paradiso prorsus omnem illam eremum videbit digniorem et innumeros Angelorum choros in corporibus fulgere mortalibus. Est enim cernere tota illa regione diffusum exercitum Christi et admirabilem illum regium gregem, virtutumque, cœlestium conversationem in terris micantem. »

S. Hieronymus in epistola ad Heliodorum : « O desertum, inquit, Christi floribus vernans ! O solitudo, in qua illi nascuntur lapides, de quibus in Apocalypsi civitas magni Regis extruitur ! O eremus familiarius Deo gaudens. »

S. Augustinus in libro de moribus Ecclesiæ : « Nihil, inquit, de iis dicam, qui secretissimi penitus ab omni hominum conspectu pane solo, et aqua contenti desertissimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhærerunt, et ejus pulchritudinis contemplatione beatissimi, quæ nisi sanctorum intellectu percipi non potest. » Et paulo post : « Hoc tam excellens fastigium sanctitatis, cui non sua sponte mirandum, Et honorandum videtur, oratione nostra videri qui potest » ; hæc de sanctitate Anachoretarum.

Sed ne videantur soli Anachoretæ omni laude dignissimi esse judicandi, addam duo testimonia pro Cœnobilis, Sanctus Hieronymus in epistola ad Eustochium de custodia virginitatis, scribit totum ordinem vitæ Cœnobitarum, ex quo apparet Angelicam plane fuisse conversationem Monachorum illius temporis, adscribo verba, quia longissima oratio est. Sanctus quoque Augustinus in libro de moribus Ecclesiæ, postquam de Eremitis narravit quæ paulo ante retulimus, de Cœnobitis ita subjungit : « Sed si hoc (vita solitaria) excedit nostram tolerantiam, quis non illos miretur, et prædicet, qui contemptis, atque desertis mundi hujus illecebris, in communem vitam castissimam, sanctissimamque congregati simul ætatem agunt viventes in orationibus, in lectionibus, in disputationibus; nulla superbia tumidi, nulla pervicacia turbulenti, nulla invidentia lividi, sed modesti, verecundi, pacati, concordissimam vitam et intentissimam in Deum gratissimum ipsi munus offerunt a quo ista posse meruerunt? Nemo quicquam possidet proprium, nemo cuiquam onerosus est. Patres vero non solum sanctissimi moribus, sed etiam divina doctrina excellentissimi, nulla superbia consulunt his, quos filios vocant, magna sua in jubendo auctoritate, magna eorum in obediendo voluntate. » Denique, post multa alia, quæ nimis longum esset hic ponere, inter quæ illud est, quod sub uno Patre conveniunt ut minimum Monachorum tria millia, ita concludit : « Hos mores, hanc vitam, hunc ordinem, hoc institutum si laudare velim, nec digne valeo, et vereor ne judicare videar, per se ipsum tantummodo expositum placere non posse, si super narratoris simplicitatem, cothurnum etiam laudatoris addendum putavero. »

Quæ autem Sancti Patres Nazianzenus, Chrysostomus, Hieronymus, et Augustinus de Monachis sui temporis dicunt, possumus nos etiam dicere de primordiis omnium ordinum Religiosorum. Nam et Sancti Benedicti, et Sancti Dominici, et Sancti Francisci, et omnium aliorum sanctorum, qui religiosos ordines instituerunt filii, et nepotes per multos annos ita sancte, pie, perfecteque; vixerunt, ut vel omnes vel eorum pars maxima insigni sanctitate floruerint. Postea tamen multiplicari cœperunt regulares sine numero, et multi non a Deo vocati ad statum perfectionis, sed aliis rationibus adducti monasteria repleverunt : et impletum est illud Isaiæ, *Multiplicasti gentem, non magnificasti lætitiam.* Inde nata sunt scandala gravia, et multiplicia, omnibus nota, quæ materiam uberem præbent columbæ gemendi, et plangendi relaxationem, ne dicam corruptionem, ordinum religiosorum. Quamvis enim nullus sit ordo religiosus, in quo non aliqui vere pii, sanctique reperiantur ; tamen negari non potest, quin magna inveniatur in quibusdam ordinibus multitudo relaxatorum. Et fortasse impletur nostris temporibus quod accidit ordini S. Pacomii.

Et quia res est tremenda valde, eamque ego sine magno horrore referre non possum, verba ipsa auctoris adducam. Auctor autem est Dionysius Exiguus Abbas Romanus, scriptor egregius, qui vitam S. Pacomii ex Græco auctore fideliter latinitate donavit. Is ergo in ea historia cap. 45. sic loquitur : « Monachis ad vescendum convenientibus venerabilis senex (Pacomius), in cellulam, ubi consueverat supplicare Domino, se recepit : et observans ostium orabat intente, et obsecrabat Dominum quatenus ei declararet statum Monachorum, qui futurus esset, vel quid post ejus obitum, in tanta congregatione contingeret. Et ab hora nona usque ad illud tempus quo frater, qui nocturnis orationibus præerat, vocem mitteret, et ad preces solitas excitaret, instantiam suæ supplicationis extendit. Cumque precaretur attentius, subito circa mediam noctem visionem cernit, quæ eum juxta petitionem propriam de statu posterorum suorum plenius edoceret. Nam monasteria sua vehementius dilatanda, nonnullosque pie victuros et continenter agnovit : neglectores etiam plurimos didicit, suamque salutem penitus esse perdituros. » Hæc ille, qui satis aperte denuntiat ex maxima Monachorum multitudine nonnullos, id est, paucissimos pie victuros, et salvandos; plurimos autem neglecturos, et salutem perdituros.

Pergit deinde auctor, et visionem ipsam explicat : « Vidit, inquit, sicut ipse narravit, multitudinem Monachorum in valle quadam profunda satis atque caliginosa consistere, et alios exinde velle conscendere, nec valere, quia occurrebant ex adverso sibi, nec invicem dignoscere poterant nec de profundo illo, et tenebroso loco prorsus emergere : alios autem frustra conatos præ lassitudine, ruere, atque ad inferos pervenire : alios autem jacentes miserabili, ac lacrymosa voce deflere : nonnullos vero cum maxmo labore conscendere, quibus ascensu ipso lux protinus occurrebat, in qua constituti referebant Deo gratias, quod evadere potuissent. » Hæc est visio sancti Pacomii. Ex qua colligitur primum principium relaxationis Regularium esse cæcitatem mentis, ut idem Pacomius interpretatur. Ideo enim dicitur multitudo Monachorum visa esse in valle profunda, tenebrosa et caliginosa; quia multitudo ex monte perfectionis cecidit ad vallem profundam nimiæ relaxationis, comitante eos caligine mentis : non enim duxit eos stella ad præsepium Christi, id est non traxit eos divina vocatio ad humilitatem Christi sectandam, sed carnalis sensus qui mentem excæcat, duxit illos, vel ad vitam commodiorem, cum essent pauperes, vel ad honores ambiendos in religione, cum in sæculo non invenirent, qua via possent ascendere : vel alio aliquo humano consilio vestem sanctam induerunt, sed mores non mutaverunt. Et quid mirum, si multi vestem religiosam induunt, et mores religiosos non induunt, cum non Spiritus Domini, sed carnalis sensus eos ad ordinem religiosum duxerit ? Et unde contentiones pro præfecturis, et inimicitiæ, ac rixæ in domo Dei, quæ est domus pacis, nisi quia plurimi non missi sunt ab eo, qui dixit, *Tollite jugum meum super vos; et discite a me, quia mitis sum, et humilis corde ?* Quare si ii, qui præsunt ordinibus religiosis velint ordinem suum reformare, et ex valle ad montem ducere, oportet eos diligentissime vigilare in exploranda vocatione eorum, qui habitum petunt, nec tantum verbis explorare interrogando, sed etiam factis exercendo novitios suos longo tempore in mortificatione passionum. Sed pergamus in explicanda visione Pacomii. In valle illa profunda qua-

tuor Monachorum genera Sanctus Pacomius, vidit : primum est eorum, qui conabantur ascendere, sed impediebantur ab iis, qui illis occurrebant, qui inter se non noverant. Hoc significat non deesse in ordinibus relaxatis, qui cupiant ascendere ad montem perfectionis : sed impediuntur malis exemplis aliorum, qui verbis, et factis a bono proposito resilire quodammodo cogunt. Dicuntur autem isti non se invicem cognoscere, quia putantur amici et fratres, et sunt hostes, et inimici.

Alterum genus est eorum, qui multum laborant in ascendendo, sed brevi fatigantur, et corruunt usque ad inferos. Id vero significat, inveniri etiam in ordinibus relaxatis, qui non solum cupiunt ascendere ad perfectionem, ac plenam regulæ observantiam ; sed etiam incipiunt laborare in superandis tentationibus, et extinguendis concupiscentiis : sed victi antiqua consuetudine, tandem resiliunt a bono proposito, et ad sempiternum interitum ruunt.

Tertium est eorum, qui jacentes gemunt, ac plorant, id est qui ne conantur quidem ad montem ascendere, et cum exultatione cantare canticum graduum ; sed jacent in sterquinilio suo torpentes, et assidue gemunt, ac plorant, non peccata sua, sed paupertatem, vel ignominiam, vel labores ad quos inviti a Præfecto coguntur. O vitæ genus miserabile ! Illi sine divina consolatione affliguntur et sine bono merito laborant et sic transeunt a labore ad dolorem, et a mortificatione temporali ad mortem sempiternam ; qui si vellent ea, quæ patiuntur inviti, libenter pro Christo pati, jugum suave, et onus leve experirentur in terris, et ingens præmium lucrarentur in cœlis.

Quartum genus eorum est, qui serio, et invicto animo aggrediuntur ascensionem de valle lacrymarum ad montem divinæ consolationis ; et omnes difficultates forti animo superant : ac tandem ad mortem usque, perfectionem vitæ sectando, perseverant. Istis occurrit lux copiosa, quia paulatim purificatur cor eorum a nebulis errorum, et cognoscitur veritas, et veritas liberat. Sic enim loquitur Dominus : *Cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos.* Qui enim purificante, et illuminante Domino incipit intelligere, nihil esse vere magnum, nihil vere suave, nihil vere utile hominibus, nisi gratiam Dei in hac mortali vita, et in futura vitam æternam : liberatur facile ab amore, et timore mundano, et ingreditur viam pacis, per quam ambulat securus, et gaudens, donec perveniat ad civitatem sanctam Jerusalem cœlestem. Et quoniam in ore duorum testium, præsertim omni exceptione majorum, stat omne verbum, placet addere visionem S. Francisci, quam de progressu ordinis sui aliquando vidit, simi em illi, quæ demostrata fuit regi Nabuchodosor per similitudinem statuæ grandis cujus caput erat aureum, pectus argenteum, venter æreus, tibiæ ferreæ, pedes partim ferrei, partim fictiles. In qua visione multa leguntur de insigni perfectione primorum Patrum illius ordinis et de magna relaxatione posterorum. Consulat lector chronicum fratrum Minorum. Ex quibus omnibus colligitur, agendas esse gratias Deo cum ingenti lætitia pro tot sanctis hominibus, quos ordines religiosi Ecclesiæ catholicæ pepererunt et in dies pariunt ; et simul etiam fundendas lacrymas copiosas pro deformatione, quam passa est tam illustris portio gregis Christi ; et simul orandum assidue Deum, ut convertat corda patrum in filios, et filios relaxatos ad prudentiam spiritualem et fervorem cordis patrum justorum.

CAP. VII.

De septimo fonte lacrymarum qui est consideratio status sæcularium.

Restat consideratio status sæcularis ; ex qua consideratione fons non exiguus lacrymarum erumpet, si attente cogitemus, quales esse debeant omnes Christiani, et quales hoc tempore sint. Quales esse debeant christiani etiamsi laici sint, Scriptura docet, cum affirmat, eos sanctos esse debere, id est, puros, et immaculatos : quod enim sæculares Clericis, et Regularibus dicunt : Nos in mundo sumus, et sæcularibus negotiis implicamur, ideo sancti esse non possumus : ad vos pertinet vita spiritualis, et sancta, qui de mundo ad serviendum Deo vocati estis, in aliquo sensu verum est. Debent enim Clerici, et Regulares majore sanctitatis perfectione prædíti esse, quam laici, qui conjugum, filiorum, et reipublicæ curam suspiciunt. Sed tamen ipsi quoque sæculares et laici sancti esse debent, si partem velint habere in regno Christi, et Dei.

Primum enim Apostolus Paulus in ipso principio epistolæ ad Romanos, ita scribit : *Paulus servus Jesu Christi vocatus Apostolus, omnibus, qui sunt Romæ, dilectis Dei. Vocatus Apostolus*, id est vocatione Apostolus, sive vocatus ad Apostolatum sic de aliis Christianis dicit, *Vocatis sanctis*, id est vocatis ad sanctitatem. Id quod explicat clarius in epistola ad Ephesios : *Elegit*, inquit, *nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati*, et infra : *Fornicatio*, inquit *et omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos ; aut turpitudo, aut stul iloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet.* Hic certe Apostolus non alloquitur solos Clericos, aut Monachos, sed omnes Christianos, quos tam sanctos esse debere docet, ut non solum caveant a fornicatione, et omni immunditia et avaritia, sed etiam ignorent vocabula talium scelerum, vel flagitiorum.

Similia præcipit Princeps Apostolorum Petrus cum ait : *Secundum eum, qui vocavit vos, sanctum, et vos in omni conversatione sancti sitis, sicut scriptum est : Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.* Deinde non soli Clerici, et Regulares debent exire de mundo, et non esse de mundo, nec diligere mundum. Scribit enim B. Paulus omnibus Corinthiis, quorum pars maxima laicorum erat : *Debueratis de hoc mundo exisse.* Et S. Jacobus : *Nescitis*, inquit, *quia amicitia hujus mundi inimica est Dei ? quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur.* Sanctus quoque Joannes non excipit laicos, vel sæculares, cum ait : *Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.*

Denique Christus Dominus omnibus loquitur, cum ait : *Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus.* Odisse autem patrem et matrem et uxorem, et filios, et fratres, et ipsam etiam animam, id est, vitam, ad perfectam charitatem pertinet. Illa enim sola charitas est, quæ potest hoc efficere, ut homo paratus sit ea alacritate vitam amittere suam, et suorum, ac si eos odisset. Quod explicat Apostolus, cum ait ad Corinthios : *Tempus breve est, reliquum est ut qui habent uxores, tamquam non habentes sint, et qui flent, tamquam non flentes ; et qui gaudent, tamquam non gaudentes ; et qui emunt tamquam non possidentes ; et qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur, præterit enim figura hujus mundi.* Hæc enim verba eo tendunt, ut hominem expediant ab omni amore minus ordinato erga uxores, et filios, et res omnes mundi hujus, tamquam res caducas et fluxas, quas non decet possessorem suum impedire quo minus promptissimus sit omnia perdere, ut vitam æternam lucrifaciat.

Habemus igitur ex doctrina Spiritus sancti per os Christi, et Apostolorum nobis prædicata, non solum Clericos, et Monachos, sed etiam laicos ad hanc perfectionem obligari ; ut sancti sint, et de mundo exierint, et mundo, et concupiscentiis ejus nuntium remiserint, et denique tam ardenti charitate ferveant, ut parati sint propter Deum, personas conjunctas, et fortunas omnes, et ipsam vitam libenter exponere, ac si ista vel sua non essent, vel odio prosequerentur.

At quot sunt homines sæculares et laici, qui ista intelligant, vel de iis serio cogitent, ne dicam opere compleant ? Vix probati Sacerdotes, et Monachi ad ista pertingunt. Quid igitur a populo, a mercatoribus, ab opificibus, a rusticis expectabimus ? Apostolorum tempore multi erant infirmi, multi imbecilles, multi quibus lacte opus erat, non solido cibo, et tamen pane vitæ alebantur quotidie, et intuebantur heroica exempla Sanctorum. Quid ergo de temporibus nostris dicere poterimus quando magna pars populi, semel per annum Corporis sacri aluntur cibo, et rarissima cernunt exempla Sanctorum ? Sed quid opus est argumenta conquirere, ut probemus, vitam multorum sæcularium hoc tempore lacrymarum fontibus esse plangendam ? An non cernimus quotidie homicidia, furta, sacrilegia, adulteria, perjuria, detractiones, dolos, fraudes ? Quid dicam de luxu, de pompis, de operibus Diaboli, quibus renuntiavimus in Baptismo ? Quid de multitudine scortorum, sive meretricum, quibus plenus est mundus ? Certe in lege veteri dictum erat : *Non erit meretrix de filiabus Israel, neque scortator de filiis Israel ;* et Apostolus clamat : *Tollam ergo membrum Christi, et faciam membrum meretricis ? Absit*, et tamen istæ sordes, ista turpitudo, iste teterrimus fœtor in medio Christiani populi, longe, lateque occupat omnia.

Ex Episcopis, et Sacerdotibus multos novimus ad eam vitæ sanctitatem pervenisse, ut mererentur publico Ecclesiæ testimonio in sanctis numerari, nec pauciores scimus ex Regularibus diversorum ordinum ad eam-

dem gloriam pervenisse. Ex laicis tam raros novimus publico Ecclesiæ judicio sanctos declaratos, ut vix unum, aut alterum in singulis majoribus provinciis, demptis Martyribus in historiis legamus. Nostris certe temporibus partim ex Episcopis, partim ex regularibus numeramus non paucos catalogo sanctorum adscriptos; et non pauciores ita miraculis florent, ut sperandum sit brevi gloriam eamdem assecuturos. De sæcularibus, et lacis mirum silentium. Utinam ista consideratio impelleret reges, et principes, ut sanctum Ludovicum Francorum regem; sanctum Casimirum regem Poloniæ, sanctum Edwardum regem Anglorum, et Sanctum Stephanum regem Hungariæ, et alios similes imitari cuperent, atque ad celsitudinem gloriæ omnium longe maximam aspirarent. Utinam privati homines laici vitam legerent, et mores imitarentur Sancti Homoboni Cremonensis, qui cum esset alligatus uxori, et paterfamilias, sic tamen vitam integre, pieque traduxit, ut ab Innocentio III Pontifice sapientissimo, inusitato more, statim ab obitu, Beatus et Sanctus declaratus fuerit. Sed ista magis optanda, quam speranda sunt.

Proinde Ecclesia instar Columbæ pro omnibus gemat, et ad exemplum Annæ matris Samuelis, sterilitatem suam, præsertim quoad laicos, largissimo fletu omnipotenti Deo commendet: potens enim est Dominus, non solum facere, ut sterilis pariat plurimos, sed etiam ut filii Abrahæ ex lapidibus suscitentur.

CAPUT VIII.

De octavo fonte lacrymarum, qui est consideratio miseriarum generis humani.

Deploravimus hactenus miserias spirituales Ecclesiæ, et præcipuarum ejus partium, sequitur nunc ut consideremus miserias temporales generis humani, quæ communes sunt Ecclesiæ cum aliis hominum congregationibus.

Tres esse videntur miseriæ toti humano generi communes omnibus notæ, morbus, paupertas, et servitus sive subjectio. Sed aliæ tres sunt miseriæ majores quas pauci arbitrantur esse miserias, bona valetudo, ubertas opum, et imperium, sive splendor honoris, et dignitatis. Ex his omnibus, si attente considerentur, copiosus fons lacrymarum compassionis erga proximum aperietur.

Morbus res est omnibus nota, vel proprio experimento, vel alieno. Sedes morborum sunt omnia membra corporis humani: temperamentum enim humani corporis tam est a summo opifice variis instrumentis, et quasi machinis instructum, et ornatum, ad multa, et varia opera exercenda, ut difficile sit illud diutius integrum, et incolume conservare. Et quidem Deus initio conditionis humanæ, adjunxit naturali operi suo supernaturale quoddam præsidium, quo manente, dissolvi non poterat; imo etiam neque lædi naturale temperamentum corporis humani: sed merito primi peccati sublatum est admirabile illud præsidium, quo mors, et morbus arcebatur, et rediit corpus humanum ad naturalem suam conditionem, et sic aperta est janua morti, et morbis innumerabilibus. Sic enim Deus homini recens formato comminatus est: *Quacumque die comederis* de vetito pomo, *morte morieris;* ac deinde cum comedisset: *Memento*, inquit, *quia pulvis es, et in pulverem reverteris.* Hinc cœperunt omnia elementa, et omnia animantia hominem vulnerare. Sol ipse, qui datus erat ad vitam non solum hominum, sed omnium viventium, quam multos nimio suo calore sæpe lædit in parte nobilissima, quæ dicitur caput? Aer, elementum mollissimum, quot noxios vapores, sive exhalationes admittit, ex quibus exorti multiplices morbi humana corpora turmatim invadunt? Aqua non paucos homines, vel absorbet, et suffocat, vel nimio humore corrumpit. Terra ipsa jam non mater sed noverca, spinas, et tribulos gignit, qui punctionibus multos lædunt; herbas venenatas producit, quæ humore noxio plurimos interficiunt. Animantia vero, quamvis hominis imperio subjecta, sæpe rebellant, et aut unguibus, aut cornibus, aut dentibus, aut calcibus, aut etiam solo flatu homines multos vel graviter ægrotare, vel etiam vitam cum morte commutare compellunt. Ipsi etiam homines inter se bella gerunt, vulnerant, occidunt. Nec solum hostes ab hostibus, sed etiam amici ab amicis gravissima tormenta pati coguntur. Judices enim, cum sceleratos, sive flagitiosos sive facinorosos membrorum distortione, vel distractione, ustionibus, flagellis linguæ, vel manuum præcisione, aliisque tormentis puniunt; id faciunt, non ut hostes, aut inimici hominum, sed ut hostes, et inimici vitiorum, ut emendentur, si emendari possunt, sin minus, ut desinant nocere innocentibus. Itaque non odio personarum, sed amore boni communis ista faciunt. Denique medici quot tormentis vexant ægrotos, quos tamen diligunt, et salvos esse cupiunt? Certe remedia, quæ medici adhibent ad morbos curandos, sæpe sunt ægrotis magis molesta, quam morbi.

Ex his intelligi potest, quanta sit multitudo in hac lacrymarum valle ægrotorum, languentium, ejulantium, vociferantium. Multi laborant pedibus, multi capite, multi ex oculis, multi ex auribus, multi ex pectore, multi ex stomacho, multi ex renibus, multi ex tibiis, multi toto corpore male affecti jacent in venodochiis, vel in plateis, vel in campis: quorum comparatione, pauci sunt, qui jacent in propriis domibus, et lectis. Itaque videtur mihi magna pars orbis terrarum similis esse probaticæ piscinæ, in cujus porticibus jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, aridorum, expectantium aquæ motum. Quid enim expectare potest aliud tam ingens languentium multitudo, nisi motum lacrymarum ex compassione fraterna? Nam si vere omnis homo proximus noster est, ex sententia Salvatoris, imo et frater, ex eodem Patre Deo et eadem terra matre, unde invocamus, et dicimus, *Pater noster qui es in cœlis:* an non deberet unusquisque nostrum aliquando cogitatione lustrare multitudinem proximorum, et fratrum nostrorum languentium, et ejulantium, ac misericordiam implorantium, et ex corde commendare cum intimo gemitu Deo omnes, qui ejusmodi sunt? Profecto exaudiret pius Dominus lacrymas filiorum suorum, ex fonte charitatis profluentes, et illis quidem refrigerium aliquod largiretur, et nobis etiam boni operis merces non deesset. Si enim qui dederit calicem aquæ frigidæ proximo suo non perdet mercedem suam, multo magis, qui dederit calicem aquæ calidæ, id est, lacrymarum, ex fornace charitatis prodeuntium, non perdet mercedem suam. Neque hoc dico, quasi lacrymæ sufficiant, quando possumus visitatione, exhortatione, eleemosynis miseros adjuvare. De multitudine tantum absentium locuti sumus, quibus nisi oratione et lacrymis adesse non possumus.

Veniamus ad alteram calamitatem. Paupertas non minor fortasse calamitas est, quam ægritudo. Certe Sapiens a Deo petebat, *Mendicitatem, et divitias ne dederis mihi, sed tantum tribue victui meo necessaria.* Durissima res est, cum adest necessitas cibum capiendi, aut nuditatem cooperiendi, aut sub tectum ob injurias cœli, aut alia imminentia pericula secedendi, ab aliorum misericordia et voluntate pendere. Et quot sunt ejusmodi homines miserabiles super terram? plane innumerabiles. Id vero tribus de causis accidere solet.

Primum, ex avaritia, vel effusione divitum; deinde ex vanitate, et incuria pauperum; postremo ex modica, vel nulla fiducia tum pauperum, tum divitum in providentia, et charitate Dei. Ac primum divites avari immemores præceptorum Domini, atque illius præcipue, quo jubemur diligere proximum sicut nos ipsos, recondunt, quæ pauperibus distribuenda fuerant: divites autem prodigi dilapidant bona sibi a Deo credita, et effundunt in meretrices, in comessationes, in vanitates, in pompas hujus mundi, quibus in Baptismo renuntiaverant, in vestes pretiosas, et plurimas, ac per hoc supervacaneas. Unde fit, ut nihil relinquatur pauperum necessitatibus. Deus enim providentia sua semper producit ex terra fructus tantos, quanti hominibus omnibus, et cunctis bestiis abunde sufficiunt. Sed avaritia, vel effusio paucorum facit, ut pluribus desit, unde sustentari, ac vivere commode queant. Sed audiamus quid sancti Patres de hac divitum avaritia, vel effusione dicant. Sanctus Basilius oratione ad divites in illud Evangelii, *Destruam horrea mea:* « At tu, inquit, nonne spoliator es, qui, quæ dispensanda accepisti, propria reputas? est panis famelici, quem tu tenes: nudi tunica, quam tu in conclavi conservas: discalceati calceus, qui apud te marcescit: indigentis argentum, quod possides inhumatum. Quocirca tot pauperibus injuriam facis, quot dare valeres. »

Sanctus Ambrosius serm. octogesimo primo: « Sed ais, inquit, quid injustum est, si cum aliena non invadam, propria diligenter servem? O impudens dictum! propria dicis? quæ? ex quibus reconditis in hunc mundum detulisti? » Et infra: « Non minus est criminis habenti tollere, quam cum possis, et abundes, indigentibus denegare ».

Sanctus Hieronymus in epistola ad Hedibiam quæstione prima: « Si plus, inquit, habes, quam tibi ad victum vestitumque necessarium est, illud eroga, et in illo debitricem esse te noveris ».

Sanctus Joannes Chrysostomus hom. 34. ad populum Antiochenum, « Numquid grave

quidpiam, et onerosum a nobis requirit? necessitatem excedentia vult nos facere necessaria ; et quæ nequicquam, et inutiliter reposita sunt, hæc vult bene distribui », et infra : « Tuarum, inquit, rerum es, o homo dispensator, non minus quam qui Ecclesiæ bona dispensat ». Et infra : « Non ad hoc accepisti, ut in delicias absumeres, sed ut in eleemosynam erogares, numquid enim tua possides ? res pauperum tibi sunt creditæ, sive ex laboribus justis sive ex hæreditate paterna possidens ». Hæc ille, qui de superfluis loquitur, non de iis, quæ ad personam vel familiam necessaria sunt.

S. August. in Psal. CXLVII. « Superflua, inquit, diviti, necessaria sunt pauperi : res alienæ possidentur cum superflua possidentur ». Idem auctor in homilia VIII. ex lib. L. homiliarum sic loquitur : « Defert tibi Deus honorem, et quasi tibi dicit, Prior de communi tolle, quod sufficit necessitatibus domus tuæ; quod reliquum est, da Christo ». Denique idem in tractatu quinquagesimo in Joannem : « Tibi, inquit, superflua sunt, sed Domini pedibus (pauperibus) necessaria sunt ».

Sanctus Leo sermone quinto de collectis, sic ait : « Etiam terrenæ, et corporeæ facultates ex Dei largitate proveniunt, ut merito rationem eorum quæsiturus sit, quæ non magis possidenda, quam dispensanda commisit ».

Sanctus Gregorius tertia parte Pastoralis curæ, admonitione vicesima secunda ; « Admonendi sunt, inquit, qui nec aliena appetunt, nec sua largiuntur, ut sciant sollicite, quod ea, de qua sumpti sumus, cunctis hominibus terra communis est, et idcirco alimenta quoque omnibus communiter profert et in cassum se innocentes putant, qui commune Dei munus sibi privatim vindicant ».

Sanctus Bernardus in epistola quadragesima secunda ad Henricum Archiepiscopum Senonensem, sic ait : « Nostrum est, pauperes clamant, quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod vos inaniter expenditis ». Hæc ille. Neque diversam doctrinam tradunt Doctores scholastici meliores in scholis.

Sanctus enim Thomas, qui omnibus eminet, sic loquitur : « Res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali jure debentur pauperum sustentationi ». Item infra : « Dominus, inquit, non solum decimam partem, sed omnia superflua pauperibus jubet exhiberi ». Denique in quartum sententiarum, hanc eamdem esse testatur communem Theologorum sententiam. Hæc brevifer adducere placuit ex doctrina sanctorum, doctissimorumque Patrum, ne quis existimaret, me nimis rigide, ac severe de communicandis opibus cum pauperibus esse locutum.

Sed non minus pauperes ipsi sæpe causa sunt egestatis suæ, et suorum, quod enim lucrantur per hebdomadam laborando manibus, interdum festis diebus totum consumunt ludendo et bibendo in tabernis. Deinde, quasi pudeat eos conditionis suæ, et dedignentur Christum pauperem imitari, qui *Propter nos egenus factus est, cum esset dives*, conjuges suas sericis vestibus induunt, et quod satis esse potuisset victui moderato, et simplici amictui, totum consumitur in vestibus pretiosis, et ostentatione vanissima.

Sed causa præcipua cur multi pauperes misera necessitate conficiantur, et multi divites pecunias suas recondant, et malint fame, sitique cruciari, quam cumulum pecuniarum diminuere; illa est, quia non confidunt in Domino, qui *Dives est in misericordia*. Et vere mirabile est, quod Dominus apud Matthæum, certissimis et clarissimis rationibus, et similitudinibus demonstravit, Deo Patri curam esse de nobis, et nihil nobis neque ad victum, neque ad vestitum posse deficere. si confidamus in eo, et tamen tam paucis persuaserit, quibus dogmata altissima, et difficillima persuasit. Quid certius. aut evidentius argumento illo Domini. Si Deus pascit volatilia cœli quæ non serunt, neque metunt, et vestit lilia agri, quæ non laborant neque nent : quomodo non magis hominibus illis, quos ad imaginem suam creavit, et per Spiritum sanctum in filios adoptavit, omnia ad vitam, et victum, atque amictum necessaria suppeditabit ? Et si Deus istis regnum cœlorum præparavit, quomodo interim necessaria ad vitam transigendam denegabit ? Denique veritas explorata est, posse Deum si velit, in momento solum necessaria providere, sed etiam locupletare mendicum : id enim disertis verbis docet Spiritus S. per Ecclesiasticum, cum ait : *Facile est in oculis Dei subito honestare pauperem*. Ubi per *Honestare*, intelligitur, locupletare, ut habet vox Græca : nam in eodem cap. legimus, a Deo esse vitam, et mortem, bonum, et malum, honestatem, et paupertatem ; ubi opponuntur tamquam contraria honestas, et paupertas, ut vita, et mors, et

bonum, et malum. Significantur autem divitiæ nomine honestatis, quia honoratum, et splendidum faciunt hominem divitiæ ; vilem et despectum inopia. Rursum veritas explorata est, velle Deum amicis suis in se confidentibus saltem necessaria providere, cum scriptum sit : *Non est inopia timentibus eum*, et, *Non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem*, et, *Scitote. quia nullus confidit in Domino, et confusus est*. Ex quibus duabus sententiis manifeste colligitur, præcipuam causam, cur tam multi pauperes misere pereant, esse, quia non confidunt in Deo, sed in astutia sua. Verum non ideo fraterna charitas continere debet aut manus a largiendo quibus potest, aut oculos a lacrymis apud Deum fundendis, pro quibus non potest : tanto enim magis multitudo prope infinita mendicorum misericordia digna est, quanto plurimi eorum non solum laborant penuria corporalium bonorum, sed etiam penuria fidei, et fiduciæ, et cognitionis Dei, Patris optimi, et amantissimi, et sapientissimi, et omnipotentissimi, hæc enim spiritualis inopia digna est lacrymis compassionis, multo magis, quam omnis summa, et extrema mendicitas corporalis.

Restat miseria tertia, quæ est abjectio servitutis, præsertim illa, quæ est mancipiorum, quæ parum differunt a jumentis. Omnis quidem servitus miserabilis est, cum omnis homo nascatur liber, et libertatem rebus omnibus anteponat : sed mancipiorum quæ damnantur ad triremes, vel ad metella, vel ad molam vertendam, vel ad pugnandum ad bestias, vel ad alios ejusdem generis labores, infinita propemodum miseria est : nam instar jumentorum omni requie, ac refrigerio carent et continuos, gravissimosque labores verberibus adiguntur ; et interim pascuntur pane angustiæ et aqua tribulationis ; ac demum adhuc viventes quamdam quasi gehennam, non apud inferos, sed apud superos patiuntur. Et tamen homines sunt, et sæpe innoxii sunt, et noxiis tamen servire coguntur. Certe si quis mentis consideratione orbem terrarum lustrare voluerit, et attente tam intolerabilem infelicitatem fratrum suorum perpendere cœperit, non poterit, etiamsi voluerit, lacrymas continere ; sed nec velle debebit, si pius sit, et communi Domino tam ingentem ærumnam, et calamitatem commendare, et sacrificium compassionis immolare voluerit.

Venio nunc ad alias tres ærumnas contrarias superioribus, valetudinem bonam, divitiarum copiam, et imperii potestatem. Et quidem non ambigo tria ista, bona esse, addo etiam esse dona Dei et posse cum pietate consistere, et ad sempiterna bona promerenda utilia esse posse non nego. Sed ea de causa inter miserias numeranda esse censui, et miserias tribus superioribus graviores, et majores affirmare non timui nec timeo ; quoniam ad vitam æternam, quæ summum bonum est, et finis ad quem creati sumus, obtinendam, et assequendam, magis impedit aliquando sanitas, quam ægrotatio, divitiæ quam egestas, et imperii potestas, quam servitutis abjectio. Confer sanitatem cum ægrotatione. Qui bene valet, raro meminit Domini sui, ut quo non multum egere videtur : promptus est ad peccata, præsertim carnalia perpetranda ; exultat, ludit, jocatur, tripudiat, dulce illi est comedere, bibere, et dormire ; grave, et amarum orare, jejunare, et vigilare : contra ægrotus, qui vel decumbit in lecto debilis, et dolens, vel cum doloribus, et mœroribus luctatur, non cogitat de voluptatibus, neque de conviviis, ac multo minus de ludis, et jocis ; sed de miseria vitæ præsentis et de gloria vitæ futuræ, de vicina morte, de ratione reddenda Deo, etiam de verbo otioso ; proinde non solum multa peccata non committit, quæ sanus forte committeret ; sed etiam multa bona opera facit, quæ sanus fortasse non faceret. Scribit S. Gregorius in libro quarto Dialogorum, suo tempore fuisse Romæ quemdam virum nomine Servulum toto corpore paralyticum, et quamdam piam feminam nomine Romulam, simili morbo ad multos annos laborantem. De Servulo dicit, eum sic paralysi usque ad mortem laborasse ut nunquam posset vel ex lectulo surgere, vel manum ad os ducere, vel in latus aliud declinare. De Romula pariter affirmat, eam in lectulo omnium membrorum officio destitutam longo tempore jacuisse. Quantam autem segetem virtutum, et meritorum utrique attulerit tam diuturna, et tam vehemens ægrotatio, idem Gregorius demonstrat ex divinis signis, quæ in utriusque morte claruerunt. Nam in obitu Servuli scribit, Angelorum cantus in ejus morte auditos, et statim a morte fragrantiam miri odoris subsecutam. Sic etiam in morte Romulæ refert, primum apparuisse in ejus cubiculo candidissimam lucem, et simul odoris suavissimi fragrantiam cœlitus emissam, ac denique duos Angelorum choros

alternatim canentium ante fores cubiculi auditos. Et unde obsecro tam singularia privilegia paralyticis istis exhibita? Certe non aliunde, nisi quia diuturna, et continua illa paralysis procul arcebat omnem peccandi occasionem, et simul præbebat materiam uberem exercendæ pœnitentiæ, et vacandi per jugem orationem Deo, et sibi : « Ipsa, inquit S. Gregorius, detrimenta membrorum facta fuerunt incrementa virtutum : quia tanto sollicitius ad usum orationis exercuerant, quanto et aliud quidlibet agere nequaquam valebant. » Quod si narrare inciperem eorum exempla, qui per occasionem ægrotationis ad cor suum redierunt, et de mundi amatoribus, amatores Dei, et de peccatoribus, sancti facti sunt, nullum finem narratio inveniret. Est enim corporalis morbus, quasi flagellum salutare, quo Deus uti solet ad convertendos peccatores, juxta illud Psalmographi : *Cum occideret eos, quærebant eum, et revertebantur, et diluculo veniebant ad eum* ; et illud Isaiæ : *Verumtamen sola vexatio dabit intellectum auditui.* Siquidem, ut plurimum, qui sani, et vegeti sunt, audiunt sæpe a concionatoribus multa de morte, de judicio, de gehenna ; sed non videntur intelligere quid sit, quod dicitur, cum nulla subsequatur morum emendatio. Sed cum Deus vexare hominem morbo aliquo gravi, aut lethali vulnere incipit, tum vexatio dat intellectum auditui. Incipit enim ægrotus serio cogitare de morte, de judicio, de gehenna ; et sæpe corporis ægrotatio parit animæ sanitatem.

Quid jam de divitiis dicam ? Dicuntur illæ quidem ab hominibus bonæ, et expetendæ, et augendæ. Sed Spiritus sanctus, qui est spiritus sapientiæ, et intellectus, tam gravem sententiam in libro Dei verissimo, atque certissimo, contra divites et divitias protulit, ut horrori mihi sit eam referre.

In libro Proverbiorum sic legimus : *Duo rogavi te, ne deneges mihi antequam moriar, mendicitatem, et divitias ne dederis mihi, sed tantum tribue victui meo necessaria.* Qui hæc loquitur, de se dixit paulo ante : *Visio quam locutus est vir, cum quo est Deus, et qui Deo secum morante ait.* Itaque qui loquitur verba illa, et qui obnixe rogat, ut divitiæ sibi non affluant, non est aliquis stultus, ut imperitus, sed vir illuminatus a Deo, et sapientissimus. Quis ergo sapiens audeat petere a Deo divitias, aut eas magno labore conquirere, ne dicam per fraudes, aut injustitiam eas sibi comparare ? Ecclesiasticus scriptor etiam sapientissimus, et Spiritum Dei in scribendo habens ita pronunciat : *Si fueris dives, non eris immunis a delicto.* Quam gravis, et quam tremenda hæc sententia est ? Quis cupiat divitias, quæ tantam habent cum delicto, id est, cum inimicitia Dei conjunctionem ? Poterit quidem aliquis dives esse, et simul Dei amicus esse, ut fuit Abraham, et Isaac, et Joseph, et David : sed tanta est proclivitas divitis ad delictum, ut Sapiens absolute pronuntiaverit : *Si fueris dives, non eris immunis a delicto*, quia videlicet dives facile superbiunt, facile contemnunt pauperes, quamvis se meliores ; facile negligunt dare, quod superest, egenis, facile consumunt divitias in explendis cupiditatibus suis ; facile cupiunt insano ardore fieri ditiores, et per fas et nefas congregare divitias. Dominus in Evangelio miraculo comparavit divitum salutem, cum ait : *Facilius est, camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum.* Atque hujus sententiæ tremendæ tres testes habemus omni exceptione majores, Matthæum, Marcum, et Lucam, scriptores Spiritu sancto plenos. Erit igitur aliquis vir prudens, qui tanto periculo salutem æternam suam exponere audeat ? At, inquies, divites Dominus vocat eos, qui amant divitias, et qui habent ad fruendum eis, non ad erogandas in usus necessarios, et pios ? Ita est, sed quam pauci sunt hujusmodi ? Ideo saltem ob raritatem recte comparata est miraculo salus locupletum. Idem Dominus, Sancto Luca teste, miseros divites appellavit, cum ait : *Verumtamen væ vobis divitibus qui habetis consolationem vestram* ; illud enim, *Væ*, miseriam, calamitatemque designat, et opponitur voci, *beatus*, quæ felicitatem significat. Et quoniam divites saturari solent cibis delicatis, et inde jucundam, ac lætam vitam ducere, subjunxit Dominus : *Væ vobis, qui saturati estis, quia esurietis. Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis, et flebitis.* En quid sentiat Magister Deus de bono divitiarum. Is, qui divitias fecit, et qui scit omnium optime quid in se habeant, egenus, et pauper esse voluit, et pronuntiavit per secretarium suum. *Væ divitibus* ; et per eumdem, *Beati pauperes.* Et erit adhuc homo Christianus, qui perdite divitias amet ? et erunt homines Christiani, qui divites beatos esse judicent, et non potius eorum sorti misereantur, et pericula ipsorum defleant ?

Sed audiamus Paulum Apostolum qui, raptus in tertium cœlum, novit omnium optime, quæ sunt vera bona, et utrum divitiæ magis conferant ad salutem, quam impediant iter salutis. Hic in epistola priore ad Timotheum, ita scripsit : *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et laqueum Diaboli, et desideria multa inutilia, et nociva, quæ mergunt hominem in interitum, et perditionem.* Non loquitur de illis, qui divitias habent, et illis imperant, easque sibi subjiciunt, ac insumunt in operibus Deo placitis, qui pauci sunt, sed de iis, qui volunt divites fieri ; id est, qui divitias amant et ideo semper eas conservare, et augere desiderant, et quasi servi, et mancipia sunt divitiarum. De his Apostolus pronuntiat, quod incidant in tentationem, id est, quod sint expositi magnis tentationibus ambitionis, luxuriæ, vindicandi injurias, deprimendi adversarios, per fas, et nefas obtinendi quod libet, quamvis non liceat, ad hæc enim omnia aptissima instrumenta sunt pecuniæ. Et quoniam nimis difficile est, tam graves tentationes superare : pronuntiat secundo Apostolus, quod divites incidant in laqueum diaboli : quicunque enim tentationi cedunt, hoc ipso captivi efficiuntur Diaboli, atque ad ejus imperium moventur, ut canes illigati catenis. Et quid miserabilius, quam Diaboli, hostis crudelissimi, et nunquam mitescentis esse mancipium ? Tertio addit Apostolus, divitem sic a Diabolo illigatum, et laqueo ejus, ac reti constrictum, non solum permanere in præsentibus sceleribus, sed quotidie concipere nova desideria scelerum graviorum, partim inutilium, partim noxiorum. Inutilia enim sunt desideria vanitatum, pomparum, ludorum ; noxia vero desideria adulteriorum, homicidiorum, defectionum, rapinarum, et aliorum id genus scelerum, et flagitiorum, quæ sine rubore, et sine timore ab his Diaboli mancipiis perpetrantur. Unde postremo ex Apostoli sententia, demerguntur, qui ejusmodi sunt, in interitum, et perditionem : in interitum videlicet sempiternum, per quem perduntur omnia bona præterita, præsentia, et futura.

Quæ cum ita sint, manifestum est, abundantiam divitiarum similem esse non flatibus prosperis ventorum, qui ducuntur ad portum : sed ventis contrariis, et furentibus, qui tempestates excitant, et longe abducunt a portu, et facto naufragio demergunt navem cum vectoribus in abyssum, et perditionem. Quis igitur negaverit, divites miseros esse, et misericordiæ lacrymis deplorandos, et Domino Deo nostro cum gemitibus assidue commendandos ?

Restat imperium, et potestas, qua una re maxime se jactant, et efferunt homines, quasi jam supra sortem mortalium ascenderint. Sed ista ipsa potentia, quo altius evehit, eo periculosius minatur præcipitium. Sic loquitur S. Bernardus ad Eugenium suum, cum ex humili Monacho summus Pontifex factus esset : « Considero gradum, et casum vereor : considero fastigium dignitatis, et intueor faciem abyssis jacenti deorsum. Attendo celsitudinem honoris, et e vicino periculum reformido, » et infra : « Altiorem locum sortitus est, sed non tutiorem ; sublimiorem, non securiorem. » Atque hoc idem de omnibus gradibus sive Ecclesiasticis, sive temporalibus dici potest. Omnes enim, qui præsunt aliis in periculo magno versantur, et dignissimi sunt, ut omnes eorum subditi serio, et non sine magno gemitu divinum eis implorent auxilium. Audi enim quam terribiliter adversus eos intonet Spiritus sancti tuba : *Horrende et cito apparebit vobis quoniam judicium durissimum his, qui præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia : potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cujusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cujusquam ; quoniam pusillum, et magnum ipse fecit, et æqualiter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio.* O si ista perpenderent homines, non tam ardenter inhiarent ad regna, et præfecturas ! Sed quæ causa est, cur tam grave judicium potentibus comminetur Deus ? Illa potissimum esse videtur, quod peccata principum soleant esse sine comparatione majora, quam privatorum. Privati homines furantur obolos ; principes furantur castra, civitates, regna : privati habent fortasse concubinam unam ; principes magni plurimas habere volunt : Salomon habebat trecentas, præter uxores septingentas : et imperator Maxentius nullius matronæ Romanæ, quamvis nobilissimæ, honori parcebat. Privati singulari certamine cum inimico depugnant ; principes magni exercitus magnos in hostes ducunt. Et si forte causa belli injusta sit, quis numeret peccata, quæ secum trahit bellum injustum ? Certe cædes, rapinæ, depopulationes urbium, devastationes agrorum, et vinearum, incendia domorum, et templorum, sacrilegia

horribilia violationes virginum, et matronarum, et sanctimonialium, et alia gravissima scelera sine ullo numero, quæ ex injusto bello sequuntur, omnia in caput ejus recidunt, qui sine justa causa bellum movit. Et quia nunquam poterit ejusmodi princeps tam ingentia damna resarcire; repetet ab illo pœnas justissimas Deus, qui solus potest invenire supplicia sceleribus omnibus paria. Ergo non mirum est, quod Spiritus sanctus clamet, et dicat, *Durissimum judicium his, qui præsunt, fiet.* Sed mirum est, quod ii, qui præsunt, non contremiscant; et magis mirum est, quod ulli sunt, qui præfecturas ambiant. Et si Deus tam graviter animadvertit in peccata principum temporalium, multo gravius animadvertet in peccata principum spiritualium, quanto pretiosior est coram Deo anima, quam corpus, et vita æterna, quam vita temporalis. Quæ omnia si quis attente consideret, non poterit non vehementi compati principibus omnibus tum spiritualibus, tum temporalibus; ac pro eis sacrificium precum cum adipe lacrymarum offerre. Quod autem nos diximus, esse compatiendum magis principibus, quam privatis, confirmari potest ex Augustini sententia qui in libris de civitate Dei aperte scribit, magis tolerare debere patres, quod imperent, quam servos tolerare, quod serviunt.

CAP. IX.

De nono fonte lacrymarum, qui est consideratio purgatorii.

Animæ illæ, qui in purgatorio degunt, non parum nobis adhuc viventibus super terram, lacrymarum materiam præbent; ut merito consideratio purgatorii dici possit lacrymarum fons uberrimus.

Porro in pœnis purgatorii quatuor capita considerari possunt, ex quibus conjecturam facere licebit de magnitudine pœnarum illarum, ut ex ea magnitudine colligi possit, merito debere fideles lacrymas fundere ob commiserationem fratrum nostrorum, qui pœnis illis interim cruciantur.

Primum est, pœnas purgatorii acerbiores esse pœnis omnibus, quas in hac vita experimur: alterum, pœnas purgatorii, ut plurimum diutius durare, quam pœnæ hujus vitæ durent: tertium, animas, quæ in purgatorio degunt, seipsas juvare non posse: postremum, animas illas esse plurimas, ac pene innumerabiles. Ex his plane constat, valde miserabiles esse animas illas, et per hoc omni miseratione dignissimas: et stultissimos esse, qui in hoc tempore pro culpis suis satisfacere negligunt, et malunt ad loca illa pœnalia descendere, in hoc tempore aliqua delectatione privari.

Primum igitur pro comperto habere debemus, pœnas purgatorii acerbiores esse pœnis omnibus quas in hac vita experimur. Id enim disertis verbis docet S. Augustinus in explicatione Psalmi tricesimi septimi, cum sic loquitur: « Domine ne in indignatione tua arguas me, non sim inter illos, quibus dicturus es. Ite in ignem æternum. Neque in ira tua emendes me, ut in hac vita purges me, et talem me reddas, cui jam emendatores igne opus non sit; propter illos, qui salvi erunt, sic tamen quasi per ignem ». Et paulo post: « Et quia dicitur, Salvus erit, contemnitur ille igni. Ita plane, quamvis salvi per ignem, gravior tamen erit ille ignis, quam quicquid potest homo pati in hac vita. Et nostis, quanta hic passi sunt mali, et possint pati, tanta tamen passi sunt, quanta potuerunt pati boni, et quid enim quisque maleficus, latro, adulter, sceleratus, sacrilegus pertulit legibus, quod non pertulit Martyr in confessione Christi? Ista ergo, quæ hic sunt mala, multo faciliora sunt: et tamen videte quemadmodum ea homines ne patiantur, quicquid jusserint faciunt, quanto melius faciunt, quod jubet Deus, ne illa graviora patiantur? » Hæc Sanctus Augustinus, quem in hac sententia sequuntur multi Patres. Sanctus Gregorius in explicatione Psalmi tertii pœnitentialis: « Domine ne in furore arguas me, neque in ira tua corripias me; quasi dicat, scio futurum esse, ut post hujus vitæ exitum alii flammis expientur purgatoriis, alii sententiam subeant æternæ damnationis. Sed quia illum transitorium ignem omni tribulatione æstimo præsenti intolerabiliorem, non solum in furore æternæ damnationis opto non argui, sed etiam in ira transeuntis timeo correptionis purgari. » Idem habent venerabilis Beda in explicatione verborum eorumdem, et S. Anselmus in explicatione tertii cap. epistolæ prioris ad Corint. et S. Bernardus in sermone de obitu Humberti.

Hos vero sanctos Patres non sequitur tantum Sanctus Thomas Aquinas scribens in quartum librum sententiarum, dist. 30. quæst. 1. art. 2, sed addit, minimam pœnam purgatorii graviorem esse acerbissima quacumque pœna hujus mundi. Et tamen audent homines contemnere illam pœnam qui præsentes dolores tolerare non possunt. Sed hæc est cæcitas plangenda præter cæteras in hac valle lacrymarum.

Probat autem S. Thomas sententiam suam, quoniam veritas certa, et explorata est, pœnam damni graviorem esse qualibet pœna sensus: et non minus certum et exploratum est, eos omnes, qui in purgatorio sunt, pœnam damni sustinere. Sed aliquis forte objiciet, pœnam damni perpetuam, qualis est in gehenna, esse vere pœnam, et pœnarum gravissimam; sed in purgatorio carentiam, visionis divinæ, non videri proprie pœnam, aut certe non esse pœnam graviorem iis, quas in hac vita patiuntur Martyres. Nam et nos dum hic in terris vivimus, Deum non videmus, et tamen non dicimur sustinere pœnam damni, quia suo tempore Deum videbimus, si cordi purgando, et mundando, ut par est, operam demus. Imo etiam veteres sancti Patres Patriarchæ, et Prophetæ, qui in limbo Salvatorem expectabant, Deum non videbant, nec tamen cruciabantur pœna damni, quia visuri erant tempore designato a Deo. Sic enim Abraham respondit epuloni: *Memento, fili, quia recepisti bona in vita tua, Lazarus autem mala; nunc igitur ille consolatur, tu vero cruciaris.* Ubi non dixit Abraham, Lazarus cruciatur pœna damni, sed consolatur, ac per hoc non torquetur. Et Sanctus ille Simeon, cum ait: *Nunc dimittis servum tuum in pace*, non existimavit per mortem se pergere ad pœnam gravissimam, sed ad pacem lætissimam. Denique Sanctus Gregorius in libro tertio decimo Moralium affirmat, veteres Patres in limbo, non tormenta ulla pertulisse, sed requiem invenisse.

Ad hanc ojectionem facile responderi potest: nos enim hic in terris non plene cognoscimus, quam grave sit, Deum non videre, tu quia per phantasmata corporalia, et sensuum ministerium obscure intelligimus quicquid intelligimus: tam quia deliniti corporalibus oblectationibus in his acquiescimus, nec de spiritualibus multum solliciti sumus. Veteres quoque Patres non cruciabantur pœna damni, quamvis Deum non viderent, quia sciebant non differri se culpa aliqua sua propria, a visione Dei, sed quia tempus illius magni boni nondum advenerat. At, qui post Christi adventum damnantur ad Purgatorium, ii non possunt non gravissime cruciari, quod Deum videre nequeant: nam cum corpore, et sensibus corporalibus careant, non amplius oblectari possunt in objectis sensibilibus, in cibo, et potu, in divitiis, et honoribus, in explenda carnali concupiscentia: sed toti aspirant ad contemplandam veritatem primam; et ad fruendum sommo bono, ad quod, ut ad finem ultimum, se creatos fuisse intelligunt. Accedit, quod optime noverunt jam fidelibus aperta esse regna cœlorum, et nihil esse, quod impediat, nisi reatum pœnæ per ipsorum propria peccata contractum: unde sine dubio sibi ipsæ irascuntur animæ, et dolent, ac torquentur, quod ipsæ sibi causa sint dilationis tanti boni. Similes mihi esse videntur homini valde esurienti, et sitienti, qui ante se habeat mensam cibis optimis instructam, et vinis optimis, ac limpidissima aqua refertam; et tamen nihil attingere possit, non alia causa prohibente nisi quia ipse sibi hanc dilationem promeritus sit. Adde, quod Sancti Patres Augustinus Gregorius, Beda, Anselmus, et Bernardus non de pœna damni loquuntur, quam omnes fatentur esse maximam, sed de pœna ignis; ac de ista pœna plane affirmant, eam esse atrociorem, quam sit ulla pœna hujus vitæ. Quamvis enim non desit hic in terris pœna ignis, tamen ille ignis, qui non lignis, aut oleo nutritur, sed ut instrumentum justitiæ Dei semper ardet et torquet animas, sine ulla dubitatione acerrimus est. Quare si non concederemus, pœnam damni temporariam, qualis est in Purgatorio, esse graviorem omnibus pœnis hujus vitæ: id tamen de pœna ignis ex tot Patrum auctoritate concedi deberet.

Et quoniam multi non facile adducuntur, ut credant quæ nunquam viderunt, placuit Deo aliquando servos aliquos suos a mortuis excitare, ac eis mandare, ut viventibus annuntient quod viderunt. Ex multis autem ejusmodi testibus, ut sic loquar, oculatis, qui pœnas Purgatorii viderunt, duos eligere visum est, unum, et unam, de quibus testes habemus omni exceptione majores. Unus igitur sit Drithelmus Anglus, cujus viri historiam scribit Venerabilis Beda, qui rem narrat sibi notissimam, et quæ tempore suo ob stupescentibus omnibus evenit. Sic igitur scribit in libro quinto historiæ gentis Anglorum: « His temporibus miraculum memorabile, et antiquorum simile in Britannia fa-

ctum est. Namque ad excitationem viventium de morte animæ, quidam aliquandiu mortuus ad vitam resurrexit corporis, et multa memoratu digna, quæ viderat, narravit, e quibus hic aliqua breviter perstringenda esse putavi. Erat quidam paterfamilias in regione Nordam Humbrorum, religiosam cum domo sua vitam gerens qui infirmitate corporis tractus, et hac crescente per dies, ad extrema perductus, primo tempore noctis defunctus est. Sed diluculo reviviscens, ac repente residens, omnes, qui corpori flentes assederant, timore immenso perculsos: in fugam convertit. Uxor tantum, quæ eum plus amabat, quamvis multum tremens, et pavida, remansit, quam ille consolatus: Noli, inquit, timere, quia vere resurrexi a morte, qua tenebar; et apud homines sum iterum vivere permissus; non tamen ea mihi, qua antea consueveram, consuetudine, sed multum dissimili ex hoc tempore vivendum est. Statimque surrexit, et abiit ad villulæ oratorium, et usque ad diem in oratione persistens, mox omnem, quam possederat, substantiam, in tres divisit portiones: e quibus unam conjugi, alteram filiis tradidit; tertiam sibi retentam, statim pauperibus distribuit, nec multo post sæculi curis absolutus ad monasterium Malros pervenit, acceptaque tonsura locum secretæ mansionis, quam præviderat Abbas, intravit; et ibi usque ad diem mortis in tanta mentis, et corporis contritione duravit, ut multa illum, quæ alios laterent, vel horrenda, vel desideranda vidisse, etiamsi lingua sileret, vita loqueretur. Narrabat enim hoc modo, quod viderat. Lucidus, inquit, affectu et clarus erat indumento, qui me ducebat, devenimus autem ad vallem multæ latitudinis, et profunditatis, infinitæ autem longitudinis, quæ ad lævam nobis sita, unum latus flammis ferventibus nimium terribile, alterum furenti grandine, ac frigore nivium omnia perflante, atque verrente non minus intolerabile præferebat. Utrumque autem erat animabus hominum plenum, quæ vicissim hinc inde videbantur quasi tempestatis impetu jactari. Cum enim vim fervoris immensi tolerare non possent prosiliebant miseræ in medium frigoris infesti et cum neque ibi quippiam requiei invenire valerent, resiliebant rursus in medium flammarum inextinguibilium. Cumque hac infelici vicissitudine longe lateque, prout aspicere poteram, sine ulla quietis intercapedine innumerabilis spirituum deformium multitudo torqueretur; cogitare cœpi, quod hic forte esset infernus, de cujus tormentis intolerabilibus narrare sæpius audivi. Respondit cogitationi meæ ductor qui me præcedebat: Non hoc, inquiens suspiceris: non enim hic infernus est ille quem putas. »

Ac deinde explicata visione inferni, et paradisi, quam causa vitandæ prolixitatis omitto, subdit: « Scis, inquit, quæ sint ista omnia, quæ vidisti? respondi ego, non. Et ait: Vallis illa, quam aspexisti flammis ferventibus, et frigoribus horrenda rigidis, ipse est locus, in quo examinandæ, et castigandæ sunt animæ illorum, qui differentes confiteri, et emendare scelera sua, quæ fecerunt, in ipso tandem mortis articulo ad pœnitentiam confugiunt, et sic de corpore exeunt; qui tamen, quia confessionem et pœnitentiam, vel in morte habuerunt, omnes in die Judicii ad regnum cœlorum pervenient. Multos autem preces viventium, et eleemosynæ, et jejunia, et maxime celebratio Missarum, ut etiam ante diem Judicii liberentur, adjuvant. » His addit Venerabilis Beda, quod « Cum ille incredibili austeritate corpus suum vexaret, et in fluminibus gelu concretis oraret, et psalleret, dicentibus sociis, Mirum, frater Drithelme, quod tantam frigoris asperitatem ulla ratione tolerare prævales: respondebat ille, frigidiora ego vidi. Et cum dicerent, Mirum, quod tam austeram tenere continentiam velis: respondebat, austeriora ego vidi. Sic usque ad diem suæ vocationis infatibili cœlestium bonorum desiderio corpus senile inter quotidiana jejunia domabat, multisque verbo, et conversatione saluti fuit.

Hanc historiam ego verissimam esse non dubito tum quia consentanea est Scripturæ discenti in libro Job: *Ad nimium calorem transeunt ab aquis nivium.* Deinde, quia testem habemus Bedam virum optimum, et qui rem gestam suo tempore narrat. Denique quia secutus est ex ea visione fructus, quem Deus requirere ex hujusmodi solet, non curiositas, non vanitas, sed salus animarum multarum, per conversionem ad pœnitentiam.

Venio ad testimonium feminæ mirabilis, quæ Christiana dicta est, cujus vitam scripsit Thomas Cantipratensis, ex ordine Sancti Dominici, vir fide dignissimus, qui ejus tempore vixit. Cui contestis accedit venerabilis Jacobus de Vitriaco Cardinalis pius et doctus, qui in præfatione ad libros suos de vi-

ta, et rebus gestis Beatæ Mariæ de Œgnies, meminit plurium sanctarum mulierum, ac præcipue Christianæ mirabilis, cujus res gestas compendio ac brevissime refert. Hæc igitur virgo de se ita loquitur, cum primum a morte videntibus multis surrexit: « Statim, inquit, ut e corpore excessi, animam meam exceperunt lucis ministri Angeli Dei, deduxeruntque illam in locum quemdam obscurum, et horridum, animabus hominum refertum. Quæ vero tormenta eo in loco conspexi ea tam immania, et acerba fuerunt, ut nullus possit sermone id explicare. Vidi illic non paucos vita functos mihi, cum viverent, non ignotos. Valde autem miserata ego animas illas miserabiles, quærebam, quis esset ille locus, suspicabar enim tartarum esse. Responderunt mihi duces mei, locum esse purgatorii, ubi peccatores, quos in vita quidem peccasse pœnituisset, sed non satis scelerum suorum meritas pœnas dedissent. Inde perduxerunt me ad inferorum supplicia, in quibus itidem agnovi quosdam mihi olim in vita notos. Postea vero translata sum in paradisum, usque ad thronum Divinæ Majestatis, ubi cum viderem gratulantem mihi Dominum ultra omnem modum lætebar, quod arbitrarer illic me deinceps cum Domino in omnem æternitatem permansuram. At ille mox respondens desiderio meo: Revera, inquit, dulcissima filia hic mecum eris, sed nunc utrum e duobus malis optionem tibi facio, vel æternum hic nunc apud me manere, vel redire ad terras, ibique in mortali corpore absque illius detrimento pœnas perferre, iisque omnes illas animas, quas in locis purgatoriis miserebaris liberare, et eripere, efficereque ut homines adhuc in corpore manentes tuæ pœnitentiæ, et vitæ exemplis ad me conversis a suis facinoribus abstineant, et resipiscant per actis omnibus, ad me tandem, multis aucta meritorum cumulis reverti: Ego vero absque ulla cunctatione sub conditione mihi proposita dixit me velle ad corpus redire, et pius Dominus gratulans, quod me prompta obtulissem, jubet animam suo corpori restitui. Qua in re exequenda admirari licet beatorum spirituum incredibilem celeritatem; ea enim hora, cum in Missæ sacrificio, quod pro me fiebat, diceretur primo, Agnus Dei, anima mea sistebatur coram throno divinæ Majestatis; cumque tertio id repeteretur, illi me corpori reddidere. Ita se habet et excessus meus e vita, et ad vitam reditus; propter hominum correctionem, et emendationem ad vitam revocata sum. Itaque deinceps oro, ne vos perturbent ea, quæ visuri estis in me. Excedent enim mentis humanæ captum, quæ Domino volente fient in me, nec talia inter mortales quandoque comperta sunt. » Hæc illa. Subjungit postea auctor vitæ c. 6: « Tum vero, inquit, cœpit illa exercere quorum causa a Domino missa fuerat: ingrediebatur in ardentes clibanos, et in illis incendiis cruciebatur, ita ut præ angustia, et dolore horrendos ederet clamores. Postquam autem inde egressa fuit, vestigium nullum alicujus ustionis in ejus corpore visebatur. » Et cap. 7. sic pergit: « Sub aquis Mosæ fluminis hiberno tempore, cum rigerent omnia gelu, crebro, et diu morabatur sex et amplius diebus in eo perdurans. » Et paulo post: « Interdum in aquis orans, simul cum illis ferebatur in rotam molendini, atque ita horrendum in modum circumacta cum ipsa rota, membris omnibus mansit incolumis. » Et cap. 9.: « Surgebat, inquit auctor, quandoque me eiis noctibus et totius oppidi Trudonensis canes in se concitans, ante illos ipsam insectantes instar feræ cujusdam cursitabat; sicque per devia, et per densos vepres, et spineta agitata, adeo ab illis compungebatur, et lacerabatur, ut nulla corporis ejus pars vulneris esset expers; et tamen multo sanguine fuso, nulla plagarum, aut vulnerum vestigia conspiciebantur in ejus corpore. »

Hæc ille, qui quam vera, et certa narraverit, perspicuum est, tum quia contestem habet, ut supra dixi, virum gravissimum Jacobum Episcopum et Cardinalem de Vitriaco: tum quia narrat res gestas suo tempore, et in eadem provincia, quam ipse quoque incolebat, cum esset ipse quoque Episcopus, et suffraganeus Archiepiscopi Cameracensis: tum etiam quia res ipsa publice clamabat, eam habere corpus divina virtute ita conformatum ut dolorem pateretur ab igne, et non dissolveretur, et vulnera accipere, et sanguinem funderet, et mox vulnerum vestigia non apparerent, et non paucos dies ita vixit, sed annos duos et quadraginta post resurrectionem: tum denique quia multos convertit ad pœnitentiam et post mortem miraculis evidentibus claruit. Itaque voluit Deus ora obstruere incredulorum, qui non verentur aliquando dicere: Quis rediit ab inferis? Quis tormenta gehennæ, vel purgatorii vidit? Ecce enim habemus testes fideles, marem, et feminam,